

OSMANLI DÖNEMİNDE KONYA'DA MEVCUT TEKKE VE ZAVİYELER

Konuya girmeden önce, tekke, zaviye, hankâh, dergâh ve âsitâne tabirleri üzerinde durmanın faydalı olacağını düşünüyorum.

Adı ne olursa olsun asırlarca tekke, zaviye, dergâh vs. tasavvufî düşüncenin, anlayış ve terbiyenin, insanı nefsanî duygulardan arındırmanın gerçekleştirildiği tarikat yapılarıdır. Tarikat da, insan-ı kâmil yetiştirmek için Kur'an ve sünnet esaslarına bağlı olarak çalışmalar yapan ve müntesiplerini bu doğrultuda eğitmeyi amaçlayan dinî, aynı zamanda sosyal görevler de üstlenen kurumlardır.(1)

Konu ile ilgili diğer bir tabir de tasavvuf tabiridir. Bütün tasavvufî eserlerde tasavvufun gayesinin, insan-ı kâmil denilen ve arzu edilen mükemmel varlığı yetiştirmek olduğu, ifade edilmektedir. Bu sebeple hankâh, tekke ve zaviyeler edebiyatta, müzikde, ahlâkta, edepte ve hizmette en üstün noktaya ulaşmak, hedeflenen gayeye erişmek için geniş Osmanlı topraklarında kurulan dinî ve sosyal müesseselerdir.

Tasavvufun kapsamlı bir tarifini yapmak mümkün değildir. Mutasavvıflar tasavvufu, çok farklı şekillerde tarif etmişlerdir. Bu konuda, yüzün üzerinde tarife rastlamak mümkündür.

Mar'ufu Kerhî'ye göre tasavvuf, "**Gerçekleri almak, mahlûkatın elinde olan şeylere gönül bağlamaktır.**"

Cüneyd-i Bağdadî'ye göre, "**Tasavvuf, masivadan (Allah'tan) gayri ile alâkayı keserek Cenab-ı Hak ile beraber olmaktır.**"

Başka bir tarife göre, "**Tasavvuf emeli ihmal ve amele (ibadet ve taata) devam etmektir.**"

İstanbul'da Olanlar Tekkesi Şeyhi İbrahim Efendi de tasavvufu uzun bir şiirle açıklamaya çalışır. Bu uzun şiirin ilk beyti şöyledir:

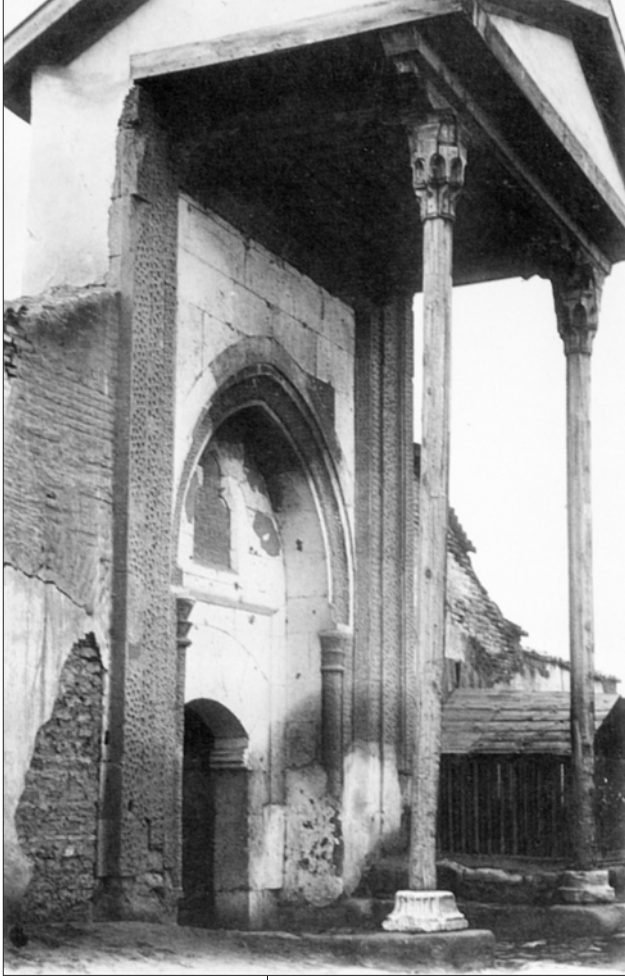
**Bidayette tasavvuf sôfi bîcan olmağa derler
Nihayette gönül tahtında sultan olmağa derler.**

Yani şeyh efendinin ifade ettiği gibi dervişlik, gönül işidir, hırka ve taç işi değildir.

Tekke, tarikat mensuplarının oturup kalkmalarına ve âyin icra etmelerine mahsus yerlere verilen addır. Aslı Farsça, tekyeden gelmektedir. Günümüzde tekke olarak kullanılmaktadır. Kelime manası, dayanma, dayanılacak yer demektir. Ufak farklılıklarla tekke, zaviye hangâh ve dergâh hep aynı anlam

M. Ali UZ

Sahibata Hankâh

olmuşlardır.

Bu yapılar, birer eğitim müessesesi olması yanında, asırlarca Anadolu'nun fethinde ve Balkanların İslâmlaştırılmasında önemli rol oynamışlardır. (4) Tekke ve zaviyelerin Millî Mücadele dönemindeki faaliyetleri de inkâr edilemez. Yıkılmaya yüz tuttuğu bu dönemde bile büyük hizmet ifa etmişlerdir. (5)

Farsça "kapı, kapı eşiği, kapı dibi, eşik yanı" gibi anlamlara gelen âsîtan kelimesinden üretilen âsîtâne de, tarikat kolunun merkezleri olan tekkeler için kullanılmıştır. Bunlara dergâh da denilmiştir. Âsîtâneler tekkelere nispetle çok daha teşkilâtli teşekküllerdir.

Bunlar genellikle merkezî oldukları tarikatın veya kolun, kurucusu mutasavvıfların türbelerini de barındırdıkları için, âsîtânelere pîr evi, makam-ı pîr, âsîtâne-i pîr adları da verilmiştir. Mevlâna Dergâhı örneğinde olduğu gibi.

Mevlevî istilâhatında çile çıkarılan, matbahı olan yerlere âsîtâne denilmiştir. Zaviyelerde oturma, çile çekme sayılmaz. (6)

Hanikâh ise, tarikat müesseselerinin merkezi yerinde kullanılmıştır. Tekke ve zaviyelerin maddî ve manevî ihtiyaçları bağlı buldukları hankâhlar tarafından karşılanmıştır. Geniş anlamda bu müesseseler aynı zamanda imaret görevi de üstlenen sosyal şefkat müesseseleridir. Konya'da pek çok da hankâh bulunduğu görülmektedir.

ve amaçla kullanılmıştır.

Zaviye de Arapça köşe, bucağ veya küçük oda anlamında yine tarikat faaliyetlerinin yürütüldüğü yerlerdir. Genelde tekkenin küçüğüne zaviye adı verilmiştir. Zaviye şeyhlerine zaviyedâr, dervişlere de, zaviyede oturan anlamında zaviyenîş denilmiştir. Şeyhler için postnişin tabiri de kullanılmıştır. (2)

Tarikatlarda önceleri tarikat şeyhinin evi etrafında, mescit, aşhane, semahane veya zikir âyinlerinin ifa edildiği odalarla, derviş hücreleri ve misafirhane gibi mekanlar meydana gelmiştir.

İslâm geleneğinde, büyük şahsiyetler ve tarikat şeyhleri vefat ettikleri yerlere defnedilmiş ve böylece yukarıda saydığımız mekanlara türbeler de eklenmiştir. Genellikle bütün bu binalar bir avlu içerisindedir. Bunlar aynı zamanda vakıf müesseseleridir. (3)

Zaman içerisinde bilhassa zaviyeler, küçük yerleşim alanlarına ve yol kenarlarına varıncaya kadar her yere kurulmuş, bunlar asırlarca gezgin dervişler için konaklama yeri görevi de ifa etmişlerdir. Ahi Zaviyeleri ise asırlar boyu, aynı zamanda meslekî teşekküller olarak faaliyet göstermiştir. Yabancı seyyahlar eserlerinde bu zaviyelerden sitayişle bahsederler.

Zaviyelerin çoğu, kerpiç veya ahşap olarak inşa edilmiş basit binalardır. Bu sebeple bunların bir kısmı Osmanlı'nın sonlarına doğru, kendiliklerinden yıkılıp yok

Tatbikatta tekke ve zaviye tabirleri, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, birinin diğeri yerine kullanıldığı görülmektedir. Konya Şeriyeye Sicillerinde bazen tekke yerine zaviye, zaviye yerine tekke, hatta dergah yerine bile zaviye tabirinin kullanıldığı görülmektedir.

Âsitanelerden zaviyelere varıncaya kadar, bütün kurumlara, buralarda çalışanların ücretlerini, kalanların ibate ve işlerini, diğer bütün giderlerini karşılamak, gerektiğinde tamirlerinin yapılmasında kullanılmak üzere bunlara, gelir getiren zengin vakıflar tesis edilmiştir. Araştırmamız sırasında vakfi olmayan zaviyeye rastlamadık. Bunların kendilerinin de vakıf kurumları olduğu unutulmamalıdır.

Genelde zaviyeler bir bahçe veya avlu içerisinde, ihtiyacı karşılayacak şekilde, müstemilâti olan, bir veya birkaç odadan müteşekkil kuruluşlardır. Yukarıda ifade edildiği şekilde, çoğu zaman zaviyenin yanında, zaviyenin adını taşıdığı zatın veya o zaviyenin ileri gelen şeyhlerinden birisinin türbesi bulunur. Konya'da zaviyesi yok olduğu halde, türbesi hâlâ ayakta olan pek çok yapı mevcuttur. Bunların hepsinin örnekleri ileride görülecektir.

Tekke ve zaviyelerin faaliyette bulunduğu dönemleri yaşayan Mustafa Ataman merhum, tekke ve zaviyelerin faaliyetleri ile ilgili olarak şu bilgileri verir:

“Çocukluk yaşımın sonları, gençlik çağımın başları, masum bir yaşayış içinde bulunmanın tesiri ile o senelerdeki tekkelerdeki terbiye ve âdab, yapılan zikirler ile çok güzel sesli zâkirler tarafından okunan ilâhi ve naatlar beni âdeta mestederdi. Çünkü hepsinde ihlas, samimiyet, hüs-n-i niyet ve nihayet Cenab-ı Hakk'ın rızasını tahsil, lütuf ve keremine nâil olabilme maksat ve ümidi vardı. Müritler arasında her çeşit insan olur, esnafı, memuru, askeri vesairesi bulunurdu.

Zikrin sona ermesi üzerine gidenler gider, isteyen kalır, şeyh ile yapılan sohbeti takip eder, manevî haz duyardı.

O zamanlar Mevlevîlikten başka Konya'da dört ayrı tekke vardı. İkisinde Kadiri, birinde Nakşî, diğerinde Rûfâî usulü üzere zikir yapılırdı.

Birisi şimdiki Hakimiyeti Milliye İlkokulu'nun kuzey köşesinde olup adı “Yağlıtaş Tekkesi” idi etrafı kabristandı. Şeyhi Çerezci Mustafa Efendi idi.

Diğeri hâlen Kızılay tarafından hastane olarak kullanılan, eski Buğday Pazarı civarında oldukça geniş mezarlığın ortasında bir cami ve külliyesi ki, adına Misk-i Emir denirdi. Şeyhi de Mehmet Efendi adında bir zattı.

Üçüncüsü Uluğbey mahallesi, Gazezler Camii yanındaki Gazezler Tekkesi idi. Burada Nakşî zikri yapılırdı. Şeyhi de Sıtkı Efendi idi. Bu zat aynı zamanda hakkâklık yani mühürçülük yapardı.

Dördüncü tekke eski doğumevi (Şimdi İl Sağlık Müdürlüğü) kuzey tarafında Ebu İshak Kazerûnî Tekkesi idi. Bu tekke Rûfâî tekkesi idi. Tekkenin şeyhi, Süleyman Efendi adında Boşnak veya Arnavut bir zattı. Bu tekkede zikir sırasında vücutlarına şiş sokarlardı.

Bu tekkelerde ayrı ayrı zikir âyinleri yapılırdı. Bu zikirlerle diğeri tekke şeyhleri de katılırdı. Büyük bir âhenk ve kaynaşma vardı. Hurmeten zikri misafir şeyh idare ederdi.

Genellikle tekke ve zavilerde levhalar arasında “Edep Ya Hu” levhası göze çarpardı. Tasavvuf yolunda edebinin büyük önemi vardı. Onun için:

İlim meclislerinde aradım kıldım talep,

İlim geridedir, illâ edep, illâ edep!...

Beyti boşuna söylenmemiştir.” (7)

Türkiye'de tekke ve zaviyeler 30 Kasım 1341/1925 tarih ve 677 Sayılı

Genelde zaviyeler bir bahçe veya avlu içerisinde, ihtiyacı karşılayacak şekilde, müstemilâti olan, bir veya birkaç odadan müteşekkil kuruluşlardır. Çoğu zaman zaviyenin yanında, zaviyenin adını taşıdığı zatın veya o zaviyenin ileri gelen şeyhlerinden birisinin türbesi bulunur. Konya'da zaviyesi yok olduğu halde, türbesi hâlâ ayakta olan pek çok yapı mevcuttur

Ahmet Altan'ın tekke ve zaviyelerle ilgili bir tespiti son derece ilgi çekicidir. O bu tespitinde şöyle der: "Tekke ve zaviyelerin kapatılması, kent dindarlığını yok etti. Dünyada Müslümanlık Şeyh Galip'ten, Talibana geriledi. Müslümanlığı bir kültür olarak algılıyorsak, bu kültürün tekke ve zaviyelerin, Osmanlı'da kendini bulan başka bir estetiği ve bir kentliği söz konusuydu."

Kanunla kapatılmıştır. Türkiye ve Türk aydını tekke ve zaviyeleri, bu müesseselerin ehliyetsiz insanların elinde kaldığı ve pek çok aşırılıklar içinde bocalandığı, bozulmuş haliyle tanımıştır.

Ahmet Altan'ın tekke ve zaviyelerle ilgili bir tespiti son derece ilgi çekicidir. O bu tespitinde şöyle der: "**Tekke ve zaviyelerin kapatılması, kent dindarlığını yok etti. Dünyada Müslümanlık Şeyh Galip'ten, Talibana geriledi. Müslümanlığı bir kültür olarak algılıyorsak, bu kültürün tekke ve zaviyelerin, Osmanlı'da kendini bulan başka bir estetiği ve bir kentliği söz konusuydu.**" (8)

Pek çok zaviye, bakımsızlık ve memleketin içinde bulunduğu savaşlar ve ekonomik buhran sebebiyle Cumhuriyet dönemine intikâl edememiş, çoğu bakımsızlıktan yıkılıp gitmiştir. Büyük bir bölümü de Cumhuriyet döneminde yok olmuştur.

Konya'da tespit ettiğimiz yüz civarında tekke ve zaviye günümüzde artık mevcut değildir. Bunlardan sadece seksenli yılların sonlarında restore edilen Ebu İshak Kazerûnî Zaviyesi ile Selçuklu döneminden kalma Sahibata Hangâhı zamanımızı intikâl edebilmiştir. Ebu İshak Kazerûnî zaviyesi halen kütüphane olarak kullanılmaktadır.

Yukarıda da izah ettiğimiz şekilde, dergâh, tekke ve zaviyelerin sadece tasavvufî maksatlarla kullanıldığı zannedilir. Tatbikatta ve Konya Şer'îye Sicilleri üzerinde yaptığımız uzun araştırmalarımızda bu müesseselerin, zaman içerisinde ihtiyaca göre, eğitim ve sosyal maksatlarla da kullanıldığı görülmektedir. İstanbul'da Okçular Tekkesi'nde olduğu gibi, Konya'da da Güreşçiler Tekkesi, güreş sporunun gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Asırlar boyu nice şair, hattat, sanatkâr, ilim-irfan sahibi insan dergâhlarda yetişmiştir. Buraların hepsi, birer mektep, medrese ve sanat evi gibidir. Tekke Edebiyatı da bu hayatın bir ürünü değil midir?

Meselâ Şeyh Rasûl Zaviyesi hem zaviye, hem de medrese olarak kullanılmıştır. Bu zaviyeye hem müderris hem de zaviyedar tayin edilmiştir. (9)

Konya'da İmam-ı Bağavî Zaviyesi de aynı zamanda sibyan mektebi olarak kullanılmıştır. Bu zaviyeye Hafız Mustafa Efendi adında bir zat, günde beş akça ile hem zaviyedar, hem de muallim olarak tayin edilmiştir. (10) Maalesef bugün, yok olan pek çok zaviyenin yerini bile bilemiyoruz. Zaviyelerle birlikte yanında, zaviyenin şeyh veya kurucusuna ait türbelerin büyük bir bölümü de yok olmuştur.

Selçuk Es, İmam-ı Bağavî Zaviye ve Türbesinin Sadreddin-i Konevi Soğakının başında, Kara Yolları Lojmanlarının köşesinde olduğunu, harap haliyle hatırladığını, bina tamamen kaldırıldıktan sonra kabir taşının, Sadreddin-i Konevî Türbesi yanına kaldırıldığını söyler. Bu taş hâlâ oradadır (11) Biz bu taşın kabrin naklinden sonra, yazıldığını tahmin ediyoruz. Kabrin de İmam-ı Bağavîye ait olması mümkün değildir. Kabrin zaviyenin şeyhlerinden birine ait olması gerekir.

• Devam edecek

Dipnotlar

1. Dr. Haşim Karpuz, "Konya'da Selçuklu ve Osmanlı Tarikat yapıları", Türk Tarih Konferansı, Konferansta Sunulan Bildiriler, Ankara 2005, s. 457.
2. Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1946, tekke maddesi.
3. Karpuz, a.g. bildiri, s. 458.
4. AnaBritanika, Zaviye maddesi.
5. Mustafa Kara, Din Hayatı Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler, Dergâh yayınları, İstanbul 1977, s.152.
6. TDV Ansiklopedisi.
7. M. Ali Uz, 75. Basın yılında Mustafa Ataman, Konya 1997, s.50-51.
8. Ahmet Altan, "Siyasi Değil Tarihsel Bir Kriz Yaşıyoruz" (Röportaj, Ali Ayçıl), Mostar, 29 Temmuz 2007, s. 51.
9. K.Ş.S. C.7, s.170, 1054 Recep (1644) tarihli berat.
10. K.Ş.S. C. 49, s. 279, 1136 Safer (1724) tarihli berat.
11. Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi notları.

TEBLİĞ VE İRŞADDA YAYIN VE İLETİŞİMİN ÖNEMİ

(30. sayıdan devam)

C-İRŞAD VE TEBLİĞ

“Konumuzun ana başlığından birisi olan irşad kelimesi; rüşd, reşed, reşâd, râşid ve mürşid şeklinde Kur'an'da geçmektedir. Rüşd; insanlara hak yolu göstermek, uhrevî ve dünyevî çıkarlarını anlatmaktır. Doğru iş ve doğru yola da rüşd adı verilir. Rüşdün zıttı dalâlet (sapıklık) ve (gayy) azgınlıktır. Fert ve toplum açısından faydalı ve hayırlı yola rüşd, bu yolu gösterene mürşid adı verilir. Rehber ve delil de aynı manâda kullanılır.” (11)

İnsanlara nasihat etmek, onlara bilmediklerini öğretmek, iyilik yapmalarını, kötülükten sakınmalarını söylemek, ahlâkî öğütler vermek şeklinde de özetlenebilen irşad, İslâm tarihinde halk eğitimindeki ve kültürel hayattaki etkinliği itibâriyle son derece önemli ve lüzumlu uğraşlardan birisi olmuştur.

Yukardaki ifadeler Kur'an-ı Kerimin aşağıdaki tâlimatına da uygundur. Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: “Sizden hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülüğü nehyeden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.” (12)

Diğer bir âyette de Allah-ü Teâlâ şöyle buyuruyor: “(İnsanları) Allah'a çağıran, iyi iş yapan ve (ben Müslümanlardanım) diyenden kimin sözü daha güzeldir?” (13)

“Münâfık erkekler ve münâfık kadınlar (sizden değil) birbirlerindedir. Onlar kötülüğü emreder, iyilikten alıkor ve cimrilik ederler. Onlar Allah'ı unuttular. Allah da onları unuttu. Çünkü münâfıklar fâsıkların kendileridir.” (14)

“Mümin erkeklerle mümin kadınlarda birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alakorlar, namazı dosdoğru kılarlar ve zekâtı verirler. Allah ve resulüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah azizdir ve hikmet sahibidir.” (15)

Hemen hemen ilgili her sözde ve yazıda irşad kelimesiyle zikredilen tebliğ kelimesi ise; Allah'ın emirlerini kullarına duyurmaktan ibârettir. Peygamberimizin görevi sadece tebliğdir. Aşağıdaki âyet-i kerimeler de bu noktaya açıklık getirmektedir: Allah-ü Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Resule düşen (vazife), ancak duyurmaktır. Allah açıkladığınızı da, gizlediğimizi de bilir.” (16)

“De ki; Allah'a itaat edin, Peygambere de itaat edin. Eğer yüz çevirirseniz şunu bilin ki, Peygamberin sorumluluğu kendisine yüklenen (tebliğ görevini yapmak), sizin sorumluluğunuz da size yüklenen (görevleri yerine getirmeniz) dir. Eğer ona itaat ederseniz, doğru yolu bulmuş olursunuz. Peygambere düşen sadece açık-seçik duyurmaktır.” (17)

Tebliğ ve irşad, sosyal ve psikolojik sebeplerle de gereklidir.

Yakın zamana kadar irşad ve tebliğ, yazılıdan çok sözlü yapılıyordu.

Sözlü irşad denilince akla; camilerde yapılan vaaz ve okunan hutbeler gelirdi. Bu tarz faaliyete evlerde ve iş yerlerinde yapılan dinî sohbetleri, konferans, panel, seminer, kongre ve açık oturumları da eklemek gerekir.

Zamanımızda yazılı irşad da, dökümanların çoğalması sebebiyle önem ka-

zanmıştır. Yazılı irşad deyince önce akla; kitap, dergi, gazete, bülten ve broşür gibi dinî yayınlar gelir.

Teknolojinin gelişmesi ve yaygınlaşması, irşad ve tebliğ yoluyla geniş halk kitlelerine ve her kesime ulaşmada büyük kolaylıklar ve imkânlar sağlamakta ve telkinin tesir gücünü artırmaktadır. Bu sebeple radyo ve televizyonla, teyp ve video kasetleriyle irşad ve tebliğde bulunmak mümkün hale gelmiştir.

Sinema ve tiyatro ise, her zaman seyirci bulabilen önemli iletişim ve telkin vasıtalarındandır. Her şeyden önce sinema ve tiyatro, sanat türlerinin önde gelenlerindedir. Sinema ve tiyatroyu ideolojilerine alet edenler toplumu istedikleri yönde şekillendirmek konusunda netice almışlardır. Tebliğ ve irşad hizmetlerinde de sinema ve tiyatrodan da, tiyatrocunun ve sanatçı geçinmelerin yaptıkları gibi, istismara kaçmadan ve sanat özelliğini zedelemekten faydalanmak gerekir.

D-İRŞAD VE TEBLİĞDE İLMİN ÖNEMİ

İslâm dini, ilme büyük önem vermiş ve insanları düşünce ekseninde okuyup yazmaya teşvik etmiştir. Mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'in ilk söze "Oku" emri ile başlaması bunun en açık ve en sağlam delilidir. Nitekim Allah-ü Teâlâ şöyle buyurur: *"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O insanı aşılannmış bir yumurtadan yarattı. Oku! İnsana bilmediklerini öğreten, kalemle yazmayı belleten Rabbin, en büyük kerem sahibidir."* (18)

Tebliğ ve irşad görevinde bulunacak kimsenin, Peygamber Efendimizin sünnetine uygun olarak ilim, hikmet ve güzel ahlâk sahibi ve güzel konuşması gerekir. Aşağıdaki âyet-i kerimede bu bağlamda ilmin değerini ortaya koymaktadır:

"De ki, hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünürler." (19)

Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde ilim çokça tavsiye olunur ve âlimler üstün bir şekilde övülür. İslâm nazarında ilmin şerefi büyük ve âlimlerin makamı yücedir.

Tarih boyunca Müslümanlar, dinin yüksek tâlimatlarına uyarak ilme yönelmişler, hikmete râm olmuşlardır. İlmin ve kültürün her dalında ilerleyerek medeniyetler kurmuşlar ve bu yolla insanlığa, dünyevî hiçbir karşılık beklemeden ve çıkar peşinde koşmadan hizmet etmişlerdir.

Vaktiyle mum ışığında göz nuruyla ve kâğıtla yapılan ilmi çalışmalar, sonraları kaleme, kağıda, mürekkebe ve elektriğe kavuşmuştur. Zamanımızda ise bu çalışmalar el dizgisi kitapları ve pedallı baskıları geride bırakarak, elektronik dizgiye ve dört ayrı rengi birden basan ofsete, ilmi ve teknik gelişmeler sayesinde ulaşmıştır. Bilgisayar ve internetin de devreye girmesinden sonra ilim sayesinde daha da ilerleyecek olan bu hizmetlerde gelecekte daha ne gibi teknik imkânlara kavuşulacağını şimdiden kestirmek zordur. Kestirmek zor bile olsa her halde gelişmelere hazırlıklı olmamız gerekir.

Bu teknik gelişmelerden faydalanmayı düşünen ve beceren ilim sahibi mürid ve mübellîğin gücü artar ve tesir alanı genişler.

Uzun süre deri parçalarına, ağaç dallarına ve yapraklarına yazmak zorunda kalan bilginler, sonradan Müslümanların önemli bir keşfi olan ve ilmin gelişmesinde önemli rol oynayan kağıdı kullanmaya başlamışlardır.

Kur'an-ı Kerim'de geçen kalem kelimesi, yukarıda işaret ettiğim teknik gelişmelere çağrışım yapan hatırlatıcı bir sembol olsa gerek. O kalemin matbaaya, bilgisayara ve ekrana ta o günlerden zihinlere ışık tuttuğu ve işaret ettiği bugün daha iyi anlaşılmaktadır.

Tebliğ ve irşad, basılı, sesli ve görüntülü yayınların önemi günümüzde

yeterince anlaşılmasıdır. Anlaşılması ama, şimdiye kadar tebliğ ve irşad tatmin edici bir seviyede ve yerde kullanılmamıştır.

Kur'an-ı Kerim'in ilk nâzil olan âyetlerinin ışığında düşünüldüğünde İslâm'da irşad ve tebliğin şu temel esaslara dayandığını söyleyebiliriz: 1. Okumak, 2. Yazmak, 3. Düşünmek.

Bu tespit ve sıralamaya göre; tebliğ ve irşad görevini üstlenen kimsenin çok okuması, yaratılıştaki hikmetleri düşünebilecek bir seviyeye ulaşması ve yazması gerekir. Ben, burada müşid veya mübelliğin vasıflarından bahsetmiyorum. Bilgi ve görgü sahibi olmadan da bu yüce hizmeti yürütmek mümkün değildir, demek istiyorum. Tebliğ ve irşad için ön şart olan ilim, okumakla öğrenilir, düşünmekle geliştirilir, yazmakla kağıda dökülür ve olgunlaştıktan sonra da insanlara aktarılır.

Kitap şuûru, Müslüman Türk topluluklarını yazılı her şeye, en saygılı toplum haline getirdi. Çocukluk yıllarımdan hatırlıyorum; büyüklerimiz yere atılmış bir kağıt parçası görseler, hemen onu olduğu yerden alır ve ayak basmayacak yani çiğnenmeyecek bir yere koyarlardı. Aynı saygı aynı şekilde yere atılmış ekmeğe parçalarına da gösterilirdi. Aynı zamanda bu davranış, çevre temizliğine önem vermenin de ilk hareketi değil mi ?

Kur'an-ı Kerim, önceleri deri, kemik, ağaç parçaları üzerine, sonra en güzel kağıtlara yazılmış bir kitaptır. Diğer bütün kitaplarda Kur'an-ı Kerime olan yakınlıklarına veya Kur'an-ı Kerimden alıntılar yapma derecelerine göre düşünce dünyamızda veya kütüphanelerimizde saygı değer yerlerini alır.

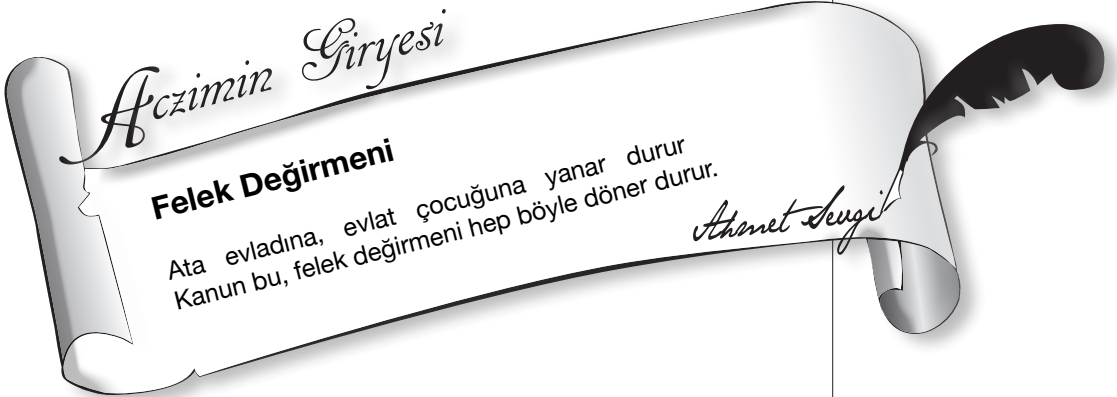
Tarih boyunca yapılan çalışmalar gösteriyor ki; tebliğ ve irşadta kitap, ana unsurdur.

Kitap okuma alışkanlığı yönünden, toplumumuzla gelişmiş toplumları mukayese etme cesaretini, çok geri plânda kalırız düşüncesiyle kendimizde göremiyoruz. Çünkü mukayese neticesinde ortaya çıkacak tablonun düşündürücü, ürkütücü ve ümit kırıcı olacağını tahmin ediyoruz. Kitap okuma oranı düşük olan toplumlarda insanları irşad ve islâh etmenin zorluğunu izah etmeye bilmiyorum ihtiyaç var mı ?

Çağımızın en affetmediği şey; kitapsızlık ve ona bağlı olarak ortaya çıkan cehalettir. İnsanları irşad ve tebliğde kullanılan en tesirli yol, çağımızın zihin kapılarını açan, insanlığa bu günkü modern zihniyeti ve gelişmiş tekniği hazırlayan kitaptan geçmektedir.

Tebliğ ve irşadın, kitap ve kütüphane üzerine kurulduğu asrımızda yazılı irşad, sesli ve görüntülü yayınların yanında faydası tartışılmaz bir hakikat hükmünü almıştır.

(Devam edecek)

Bekir ŞAHİN

Lütfi İkiz Ağabey'in Ardından

Seksenli yıllarda Burdur'da bir sel felaketinde yüzlerce yazma eser zarar görür. Bunu öğrenen Lütfü Bey çok üzülür. Kültürümüzün hafızası değerli yazmaların ülke genelinde bir merkezde toplanması için girişimlerde bulunur. Arsa temini yapılır ve inşaaata başlanır. 1984 yılında inşaat tamamlanarak Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi hizmete açılır. Zamanın Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrerem Taşçıoğlu'nun onayıyla Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürlüğüne atanır ve 19-3- 1984 tarihinde göreve başlar. 16 Kasım 1987 tarihinde de emekli olur.

Lütfi İkiz ağabey, bir gönül ve ilim adamı olarak kısa sürede kütüphanede ekibini kurar hızlı bir çalışma başlatır. Bir taraftan kütüphanenin teknik donanımını gerçekleştirirken diğer tarafta personelin eğitilmesine önem verir. Kısa sürede kütüphanede patoloji ve cilt servisleri kurulur ve hizmete başlar. Yaklaşık 3 yıl 7 ay gibi bir sürede bir insan ömrüne sığmayacak işler başarır.

Emekli olduktan sonra da yazma eser sevdası, tarih tutkusu ve vatan sevgisi ateşi hiç sönmez. Etrafını bilgilendirmeye sohbetleriyle, yazılarıyla devam eder. Hele hatıraları dinleyenler üzerinde derin etki yapar. İşte onun unutulmayacak hatıralarından bazıları:

Elime para geçtikçe İstanbul'da sahaflar çarşısını bir bir dolaşırdım. Günlerden bir gün, her zaman dükkânına uğradığım kitapçı bir ağabeyimizin ağır hasta oluşunu öğrendim.

Arkadaşlarla ziyaretine gittik. Felç olmuştu, kıpırdayamıyordu. Devamlı acı içinde ağlıyordu.

Bize baktı, gözleri yaşlar içindeydi. "Yavrularım, (C. C.)ün huzuruna nasıl giderim, bu günahlarımdan nasıl kurtulurum" diye sızlanıyordu.

Meğer kitapçı ağabeyimiz, yabancılara -yasak olmasına rağmen- eline geçen bazı nâdide el yazması eserleri satarmış.

Bir gün Fransa'da iken kitap sattığı bir madamla karşılaşır. Madam kitapçı ağabeyimizi ve damadını evine çaya davet eder, giderler.

Şurdan-burdan konuşurken, madam duvardan bir resim indirmek ister; ulaşamayınca, yakınında bulunan dolaptan iki hacimli kitap alır. Ayağının altına koyar, resmi indirir. Madamın ayağının altına koyduğu bu kitapları sahafın sattığı nâdide el yazması Kur'an-ı Kerim ve tefsir kitabıdır.

Sahaf, durumu görünce şok geçirir. Gördükleri karşısında dehşete düşmüştür. O anda şiddetli bir ra-

hatsızlık duyar, hastaneye kaldırılırlar, felçtir. Birkaç gün içinde Türkiye'ye dönerler. Binbir pişmanlık içindedir. Zavallı sahaf ağabeyimiz, altı ay sonra rahmetli olu.

Bu olay ailemi de, çocuklarımı da çok mütehesir etmişti.

Bir medeniyeti çöplerden toplayan insan...

Nuri Bey, 1910 doğumlu, hukuk tahsil etmiş. Elli yıl boyunca hiçbirini elden çıkaramadığı EL YAZMASI KİTAPLARINI, FERMANLARI, VAKFİYELERİ Süleymaniye Kütüphanesi'ne, zengin İŞLEME KOLEKSİYONUNU Topkapı Müzesi'ne, Matbu kitaplarını ve (7000) yedi bin adet fotoğraf koleksiyonunu İRCİCA'ya vereceğini söyledi. Öyle de yaptı (c.c.) rahmet eylesin.

Bana da (30-35) adet kitap verdi. "Bunlar çok yıpranmış Lütfi'ciğim. Bunları al, oralara vermedim; epey tamiri gerekli. Madem Konya'da bir YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ'nin kurulması için uğraşıyorsun, bunların kuracağın kütüphanede restoresini yap, oraya bağışla" dediler. (Bu aldığı emanetleri hiç eksiksiz Kurucu olduğu Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine bağışlamıştır.)

Nuri Beyin bana verdiği bu kitaplar, babasının, 1909, "Yıldız Sarayı" yağmasında, sokaklara, çöplüklere atılan kitaplardan topladıklarının bir kısmıymış. Bunlara benzer hatıraları anlatmakla bitmez. İnşallah bu hatıralar ilerde kitaplaşır ve yeni neslin okuması için kütüphanelerde yerini alır.

O gerçek anlamda bir Türkiye sevdalısıydı. Türkiye için çarpan bir yürekti. Bu önemli değerimize; Kültür ve Turizm Bakanlığı vefasını gösterdi ve vefat etmeden önce kurucusu bulunduğu Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nin en güzel salonuna onun ismini verdi.

Vefa şehri Konya vefasını öylesine gösterdi ki, Lütfi İkiiz Beyi milletvekilleriyle, belediye başkanlarıyla, bürokratlarıyla bağrına bastı, son yolculuğunda yalnız bırakmadı; Konya'dan, yüzlerce seveni ve dostu 25 Ağustos 2007 günü Sultan Selim Camiinde kılınan cenaze namazının sonrasında Üçler Mezarlığında, onu Rabbimize yolcu etti. Ve daha önemlisi çok sevdiği Hacıveyiszade Mustafa Kurucu Hocaefendi ye Üçler Mezarlığında komşu etti.

Rabbim, onları cennetinde de komşu eylesin.

Gönül İkiiz Hanımefendiye, oğlu İbrahim Ethem'e, kızı Afra'ya ve tüm dostlara sabrı cemil diliyoruz.

Caner ARABACI

BAĞDAŞ KURMAK

Meşhur, bir gazeteye, baş sayfada pabuç gibi harflerle çekilen manşet şöyle: “Mevlana’nın Kemikleri Sızladı”.

Nedir Mevlânâ’nın kemiklerini sızlatan? Bir zamanlar İranlı eşcinsellerin lideri ile sayfalar dolusu röportaj yaptırarak Mevlânâ’nın da o eşcinsel ağzından aynı olduğunu yayınlayan Hürriyet için bundan daha incitici bir olay mı olmuştu? Merak etmez misiniz, nedir bu daha incitici olay? Cevabı 8 Eylül 2007 tarihli gazetenin haberinden öğreniyoruz. Manşet altı şöyle: “Yer: Paris UNESCO gösteri salonu. Paris’teki Mevlana’yı tanıtım etkinliklerinde Konya İl Turizm ve Kültür Müdürü Abdüsettar Yazar, Seçkin davetlilerin şaşkın bakışları arasında topuklarına bastığı ayakkabılarını çıkarıp beyaz çoraplarıyla koltukta bağdaş kurdu”.

Müthiş suçun ne olduğu anlaşılıyor. Tabii “suçu” belgeleyen fotoğraftan durum belli. Zaten fotoğraf altında izahı yapılmış: “Konya Turizm ve Kültür Müdürü koltuğa bağdaş kurmuş oturuyor. Sema gösterisi sürerken protokolde Konya Valisi ile birlikte yer verilen Konya İl Turizm ve Kültür Müdürü Abdüsettar Yazar, önce ayakkabılarını çıkardı sonra koltuğa bağdaş kurarak oturdu.”

Böyle bir suç ihbarının ardının nasıl geleceğini tahmin güç değil: İl Kültür Müdürü görevinden açığa alınıyor. Adalet elbette yerini bulacaktır ama açığa alınacak kadar önemli bir suçun işlenmesi, tabii ki bir bürokratin hayatını alt-üst edecektir. Soruşturmalar, suçlamalar, savunmalar.. Memurlarla ilgili yasa ve yönetmeliklerde “ayakkabı suçu nasıl tanımlanacaktır? Ayakkabı çıkarmak, bağdaş kurmak, en büyük yolsuzluktur, en azgın gasptır, hırsızlıktır, görevi suiistimaldir, temsil skandalıdır mı denecektir?

Rahatsız edilen her halde sadece bir bürokrat değildir. Onun çocukları, eşi, dostu, yakınları, memurları, görevleri, planları, umutları, yapacakları.. her şey etkilenecektir.

Öyleyse durum hangi açıdan, nasıl değerlendirilmelidir?

Bir defa tek yanlı, önyargılı, kasıtlı, yorumlu haber göze çarpmaktadır. Zira gazetenin açıktan saldırdığı bürokrata, niçin böyle oturma cürümünü işlediği ile ilgili soru sorulmamıştır. Haber tek tarafı kaleme alınmış, haberin diğer tarafına hiç söz hakkı verilmemiştir. Habercilikte toy insanların bile işe başlarken öğrendikleri, taraflara sorma, onlardan görüş alma soylu/zorunlu davranışı nedense unutulmuştur. Herhalde öyle bir dürüst habercilik ilkesi uygulansaydı, müdür, ayakkabılarını yeni giydiğini, ayağını sıktığını, bir an için rahatlama niyetiyle böyle davrandığını, aslında tören ciddiyetini ihlâl gibi bir uluslar arası maksadının olmadığını açıklayacak, “özür dileyecekti”. Burada yapılan, sorumlu gazetecilik değil, dürüst habercilik hiç değil. Peki, nedir bu? Herhalde vaziyeti en iyi çetin Altan’ın gazeteci tanımlaması ortaya koyacaktır. Hani Altan, “iyi gazeteci, sıkı ayakkabı gibidir. Arkadan vurur” diyordu.

Basite indirirsek Yazar, bir “arkadan vurma” tavrı ile mi karşı karşıyadır? Eğer öyleyse, bir gazetenin haberi ile onu yerinden-yurdundan edenlerin ko-

numu ne olacaktır? Bir bürokratin amirlerinin durumu da tartışılır vaziyete girmektedir. “Tavşan yüreklilerle” hangi projeyi gerçekleştirecek, Mevlânâ'nın dünya çapında ilân edilen anma yılında hangi önemli kültür faaliyetini elinizden geçirmeden gerçekleştireceksiniz? Ülkeye nasıl hizmet üreteceksiniz?

Fakat işin asıl önemli yanı, daha derinde. Bir defa bağdaş kurup oturmak niçin Mevlânâ'nın kemiklerini sızlatsın? Mevlânâ ömrü boyunca yere bağdaş kurup oturmuş bir adam evladı idi. Toprak damlı evde oturuyor. Araları tahta bölmeli odaların içinde dost ve misafirlerini ağırlıyordu. Koltuk, sandalye, gösterişe, lükse ihtiyaç duymuyordu. Yalnız hem büyük yürek ve beyinlerin rahle-i tedrisinden geçiyor, hem birçok insana rahle-i tedrisinde ders veriyordu. Yani rahle önünde oturuş hep yerde oturuş tiplerinden biridir. Edepli oluş o oturuşun özünde kendini saklar. Sandalyeye oturup, masaya çıkarmadığınız ayakkabılarla ayağınızı üst üste uzatarak medeni gözükmeye kompleksini asla içinizde aramazsınız. O, “postnişinler postnişini”.. Post üstüne bağdaş kurup oturan bir kimse, sekiz asır sonra kendisini bir gösteriyle anma toplantısında bağdaş kurmadan niye incinsin? Bir de fotoğraftan durum anlaşılabilir. Müdür, en önde oturuyor, meydana açık bir pozisyonda ve tek başına temsil durumunda değil. Arkalarda, önünde masa, sıra başında oturuyor. Zaten görüntüleyebilmek için özel gayret sarf edilip, gözetlendiği belli. En önde, meydana bakar vaziyette ve koltukta bağdaş kurulsun ne yazar? Mevlânâ olsaydı, bunu nasıl değerlendirirdi? Engin bir hoşgörü ile mi bakardı, yoksa bunu bir devletlerarası, kültürler arası fahiş hata mı görürdü. Kaldı ki, zaten temsil görevi müdürün üstünde değil. Çünkü orada ilin valisi var. Yalnız vali de temsilde önde değil. Çünkü haber içeriğinde verilmiş. Orada bakan var. Onlar varken müdürün pozisyonu temsilde kaçınıcı derece olacaktır?

Ama niyet, Türkiye'nin, kültürümüzün temsil edilmesine zarar veren birini cezalandırmak ise habere yine saygı duymak gerek. Endişenin özde bu olmadığını anlamak için şu soruyu sorup sayfaları karıştırırmak yetecektir: Hürriyet, hangi kültürü sürekli sayfalarında insanımıza taşıyor? Yayın politikası, Mevlânâ'nın “bendesini” olduğunu ilân ettiği inanç ve değerlerle örtüşür mü? Yoksa Mevlânâ'nın öne çıkardığı değerlerle bir mücadelenin içinde midir?

Şimdi, bir ilin kültür müdürünü, ayağını sıkın ayakkabılarını birkaç saniyelikine dinlendirip geri indirdiği anda üstelik aradan yakalama başarısını gösteren gazetenin maksadı Mevlânâ'ya saygı mıdır? Hesap o ise şapka çıkarmak gerek. Ama Mevlânâ'nın uğrunda bir ömrü feda ettiği değerleri çiğnemeyi marifet bilen, üstelik kendi sayfalarında eşcinsel suçlamalarına yer veren bir gazetenin derdinin Mevlânâ'ya saygı olmadığı açık. O zaman..

Bir defa görecelidir ama manşete alınan haberin, “haber değeri”; değil manşet olmayı, tek sütuna verilmeyi de gerektirecek cinsten değil. Olsa olsa, oturuş tipleri ile ilgili olarak, kravatlı, ceketli bir bürokratin kol saati bulunan elini çenesine dayamış duruşuyla magazine konu olabilir.

Öyleyse niçin bu vuruş? Kişi olarak Abdüsettar Yazar'a mı, Konya'ya mı, ikisi üstünden onların temsil ettiği düşünülen değerlere mi?

Burada son şık ağır basmaktadır. Üstelik bu yapılırken Mevlânâ istismar edilmiştir. Mevlânâ üstünden harcama yapılmıştır. Basınımızın onulmaz hastalığı, yerli değerlere biganeliğidir. Aslında basın, toplumun dili, gözü, kulağı olmak durumundadır. Burada kültürel temsil Türkiye'ye, Mevlânâ'ya değildir. Yerli değerleri vurma söz konusudur. Kim adına, sorusu işin mahiyetini düşündürülecektir. Her halde bu vatan, millet, devlet adına onun değerleri vurulamayacağına göre, hizmetin kime gittiğini; okuyucuları gibi, satır sallama geleceğine sahip gazetenin de düşünmesi, varsa vicdan denen soyut değer merkezinin öne çıkartması gerekmektedir.

Mevlânâ ömrü boyunca yere bağdaş kurup oturmuş bir adam evladı idi. Toprak damlı evde oturuyor. Araları tahta bölmeli odaların içinde dost ve misafirlerini ağırlıyordu. Koltuk, sandalye, gösterişe, lükse ihtiyaç duymuyordu. Yalnız hem büyük yürek ve beyinlerin rahle-i tedrisinden geçiyor, hem birçok insana rahle-i tedrisinde ders veriyordu. Yani rahle önünde oturuş hep yerde oturuş tiplerinden biridir. Edepli oluş o oturuşun özünde kendini saklar. Sandalyeye oturup, masaya çıkarmadığınız ayakkabılarla ayağınızı üst üste uzatarak medeni gözükmeye kompleksini asla içinizde aramazsınız. O, “postnişinler postnişini”.. post üstüne bağdaş kurup oturan bir kimse, sekiz asır sonra kendisini bir gösteriyle anma toplantısında bağdaş kurmadan niye incinsin?

M. SABRİ DOĞAN*

1924-1987 YILLARI ARASINDA KONYA BELEDİYESİ'NE BAĞLI TEMİZLİK TEŞKİLATI TARİHİ

Osmanlı İmparatorluğu devrinde her şehir ve kasabada beldenin temizlik işlerinin kontrolüne mahallin kadısı hükmederdi. Tabiatıyla da Konya da bu şekilde idi. 1826 yılında İhtisab Nezareti'nin kurulmasıyla bu görevler şehirlerde İhtisab Ağalarına verilmiştir. 1846 yılında vilayet teşkilatlarıyla belediyeler kurulmuş İhtisab Ağalıkları lağvedilmiştir. Ancak Konya'da ilk belediye teşkilatı 1868 yılında kurulmuştur. Cumhuriyetin kuruluşuna kadar dar bir kadroyla vazife gören Konya Belediyesi'nin 1923 yılındaki temizlik işleri teşkilatı; 1 memur, 10 hademe, 1 bekçi, 1 ahırıcından oluşmaktadır. Bütün temizlik işleri bu yukarıda saydığımız kadro ile yapılıyordu.

Tanzifat Dairesi 1958 yılında yıkılmıştır. Yıkılan bina Cumhuriyet'in ilk yıllarında kullanılan eski müftülük binasının güney-doğu ve kuzey kısmını çevrelemişti. Binanın durumu şöyle idi. Güney-batıya gelen kısımları müdüriyet kısımlarından ayrı olup, toprak damlı ahırları teşkil ederdi. Müdüriyet kısmının ön cepheye düşen bir sofa üzerinde sağlı sollu iki oda müdür ve personele ayrılmış olup, arka kısma düşen odalar ise temizlik işleri amelesi koğuşu idi. Binanın güney-doğu kısmı genellikle yolları sulayan dolayısıyla dolu olarak bir yangın vukuunda harekete geçmek üzere hazır duran tek at koşulu varillli arabalara ve çöp arabalarına tahsis olunmuştu. O yıllarda temizlik işleri ve itfaiye aynı müdürlük çatısı altında birlikte görev yapmakta olup tanzifat amelesinin iki vazifesi vardı. Birisi temizlik diğeri ise itfaiye işleri idi. Tanzifat dairesinin temizlik işleri kısmının başında ise 60 yaşlarında top sakallı iri kıyım Nevşehirli Battal Çavuş bulunurdu. Dairenin müdürü ise herkesin hürmet ettiği ve sevdiği Benderli İbrahim Beydi.

Belediyenin hemen hemen en önemli görevi zabıta ve itfaiye görevleri yanında temizlik idi. Başlangıcından 1970 yılına kadar itfaiye ve temizlik işleri aynı çatı altında görev yapmış, bu yıldan sonra Ahmet Tosun zamanında bu iki önemli belediyelik iş birlerinden ayrılmıştır.

Konya'da temizlik başlangıcından beri at arabalarıyla yapılmaktaydı. Ayrıca ilk zamanlar, bugün temizlik İşleri Müdürlüğü dediğimiz o zamanın tanzifat dairesinde bulunan 10'ar metrelik hortumları bulunan iki emme basma tulumba Hükümet önüne getirilir, bilhassa yaz günleri Hükümet meydanını sulardı. Daha sonraları ve bilhassa Cumhuriyetin ilk yıllarında bu vazife, iki teker üzerine yerleştirilmiş tek atlı varil arabalarıyla yapılmaya başlandı. Bu arabaların arkasına bir metre boyunda hortum takılır ve hortumun başında süzgeç kafası takıl olup bir temizlik işleri amelesinin süzgeç başının dip kısmında bağlı bulunan ipi sağa sola sallaması ile yollar sulanırsa da toz bir müddet sonra yolu tekrar kapatırdı. 1924 senesinden sonra itfaiye teşkilatının da ilk defa motorize edildiği yıllarda bu iş eksoz düdüklü, ilk alınan arazöze yaptırılmıştır.

Konya'da modern anlamda ilk temizlik işleri teşkilatı itfaiye teşkilatıyla beraber Cumhuriyetin ilanından sonra 1924-1925 yılları arasında Kazım Gürel'in belediye başkanlığı zamanında kurulmaya başlanmış olmasına rağmen ve motorize olması yılları almıştır. O yıllarda Konya'nın çok büyük bir miktarda toz derdi vardır. O devirlerden günümüze gelen "Koçhisar'ın tuzu, Sille'nin kızı, Konya'nın tozu" darb-ı meseli konunun önemini çok iyi vurgulamaktadır. Bu yüzden şehirdeki kerpiç bina inşaatının önlenmesi, dolayısıyla da tozun azaltılması için taş fiyatlarında ucuzluk sağlamak amacıyla Sille taş ocaklarına bir dekovil hattı yapılmıştır. Ayrıca şehir içindeki adı yollarla, adı kaldırımların ve şose yolların yerine parke kaldırım yapılması da tozu azaltmıştır.

* *Koyunoğlu Müzesi, Arkeolog, 2007-Konya*

Konya'da modern anlamda ilk temizlik işleri teşkilatı itfaiye teşkilatıyla beraber Cumhuriyetin ilanından sonra 1924-1925 yılları arasında Kazım Gürel'in belediye başkanlığı zamanında kurulmaya başlanmış olmasına rağmen ve motorize olması yılları almıştır. O yıllarda Konya'nın çok büyük bir miktarda toz derdi vardır. O devirlerden günümüze gelen "Koçhisar'ın tuzu, Sille'nin kızı, Konya'nın tozu" darb-ı meseli konunun önemini çok iyi vurgulamaktadır.

Civardaki granit ocaklarının belediye namına ruhsatları alınmış, Kaymakamlık vasıtası ile Bandırma'dan 3 parke ustası ile İstanbul Belediyesi'nden bir parke döşeme ustası getirilmiş ve bunların yanında yerli ustalar yetiştirilerek, ilk defa Hükümet Meydanı'ndan Alaaddin Tepesi'ne kadar büyük cadde ile Anıt etrafında parke kaldırımı yapılmıştır.

1950'lili yılına at arabalı ve el çöp arabalı görev yapan temizlik işleri bu yıllardan sonra motorize olmaya başlamıştır. 1951 yılına kadar ise Konya Belediyesi temizlik işleri teşkilatının 3 çöp kamyonu, 12 çöp el arabası, 5 at arabası bulunmaktadır. Bu yıl içerisinde temizlik işlerinin topladığı çöpler içinde bulunan 1.557 liralık hurda teneke, kırık cam, paçavra satışı yapılmıştır. 1952 yılına kadar durum aynen muhafaza edilmişse de, 1952 yılında 1 adet yeni çöp kamyonu alınmıştır. 1953 yılında ise 4 yeni kamyonet alınmış olup, at arabası ve ahırıcı kaldırılarak temizlik işleri daha motorize olma yolunda önemli bir adım atmıştır. 1954 yılında ise 2 adet yeni çöp kamyonu daha alınmıştır. Ayrıca çöp el arabası sayısı 17'ye çıkmıştır. 1955 yılında ise modernize etme çalışmaları nedeniyle eski 3 adet çöp kamyoneti ile 1 adet çöp kamyonu hurdaya çıkarılmıştır.

Temizlik işlerinde modernize ve motorize olma bütün hızıyla devam ederken 1956 yılında 3 adet çöp kamyoneti daha hurdaya çıkarılmış olup, kamyonetler tamamen kaldırılmıştır. Çöp el arabası sayısı ise 30'a çıkmıştır. 1959 yılında ise 1 adet modern çöp kamyonu daha alınmıştır. Çöp el arabası 36'ya çıkmıştır. 1960 yılında ise 2 adet , 1962 yılında ise 4 adet çöp kamyonu daha alınmıştır. Şehrin ana ve umumi caddeleri temizlik işleri müdürlüğü ile işbirliği yapılarak yıkanmakta ve yazın ana caddeler üzerinde bulunan ağaçlara su verilmektedir.

1961, 1962, 1963 yılları arasında araç parkı ve personel bakımından durum aynen muhafaza edilmiştir. 1965 yılında en son teknoloji ürünü 5 adet damperli İnternational marka çöp kamyonu hizmete girmiştir. Çöp el arabası sayısı ise 37'ye çıkmıştır. 1966 yılında ise eski 5 adet çöp kamyonu hurdaya ayrılmış olmasına rağmen çöp el arabası 40'a çıkmıştır. Bu yıllarda temizlik işleri 187 personelle ve 27 araçla görev yapmaktadır. Gece ve gündüz olmak üzere iki posta halinde çalışmak suretiyle şehrin temizliğini yapmakta olan ekipler ayrıca umumi caddelerdeki hayvan pislikleri ve geliş güzel caddelere atılmış çöpler el arabalarıyla toplanmaktadır. El arabalarının topladığı çöpler caddelerin müsasip yerlerine konan saçtan mamul ağzı kapaklı çöp sandıklarına dökülmekte ve bunlar kamyonlar tarafından alınarak 11 km mesafedeki Karahüyük mevkii çöp deposuna dökülmektedir.

1967 yılında 3 adet modern çöp kamyonu ile iki adet yol süpürge makinesi alınmıştır. Çöp el araba sayısı 46'ya çıkmıştır. Bu yıl alınan modern yol süpürge makineleleriyle ana cadde ve işlek yolların kenarlarındaki toz ve muhtelif pislikler vatandaşın sıhhatine zarar vermeden sulamak ve emmek suretiyle toplanmaktadır. 1968 yılında ise 2 adet çöp kamyonu daha hurdaya çıkarılmış olup bu eksiklik fen işlerinden alınan 3 çöp kamyonu, 1 adet Skoda pikap ile kapatılmaya çalışılmıştır. Bu yılda 11.680 kamyon çöp toplanmıştır. Bunlardan 1.827 kamyon gübre bahçe sahiplerine bedeli mukabilinde gübre yapılmak üzere verilmiştir. 9853 kamyon çöp ise çöp deposuna dökülmüştür.

Konya genel panoraması

**Temizlik İşleri Müdürlüğü
1987 yılından sonra
gerek araç parkı, gerekse
çalışan personelin nitelik
ve niceliği açısından bir
hayli gelişmiştir. 80'li
yıllarda ise Konya'nın
Büyükşehir statüsüne
kavuşmasından sonra
oluşturulan 3 ilçe
belediye başkanlıkları
bünyesinde kurulan
temizlik müdürlükleri ile
Konya, şanına yakışır bir
şekilde 24 saat aralıksız
temizlenmektedir.**

1969 yılında Temizlik işleri araç parkı; 1 Skoda pikap, 3 vidanjör arabası, 2 modern yol süpürge makinesi, 19 çöp kamyonundan oluşmaktadır. Şehir çöp deposu içinde bulunan cam, teneke, kemik, demir ve buna benzer nitelikli çöp malzemesi satışından önemli bir miktarda gelir sağlanmıştır. 1974 yılında Temizlik İşleri 284 personelle çalışmaktadır. Emrinde 1 Skoda pikap, 1 cenaze arabası, 1 hizmet arabası, 2 vidanjör, 2 yol süpürge makinesi, 25 adet çöp kamyonu bulunmaktadır. Yukarıda belirtilen personelle ve araçla iki vardiya halinde çalışmak suretiyle, şehrin bütün mahallelerinin cadde ve sokakların günü gününe süpürülmüş ve çöpleri alınmıştır. Ayrıca küçük el arabaları ile şehrin ticaret merkezi, ana cadde ve sokakları, otogar, kültür park, Üzüm Pazarı, Kadınlar Pazarı, toptancı hali ile açık kamyon garajı devamlı olarak temizlemeye tabi tutulmuştur. Şehrin ana caddelerine, ana sokakların uygun yerlerine vatandaşların yoğun bulunduğu mahalle, okul, hastahane ve resmi dairelere yakın lüzumlu yerlere çöplerin rast gele dökülmemesini temin için 900 adet çöp kutusu verilmiş, ayrıca 24 adet saç çöp sandığı konulmuştur. Ayrıca ana caddelerde uygun yerlere 150 adet çöp sepeti konarak caddelerin temiz tutulmasına çalışılmıştır. Şehrin içindeki çöp varil ve sandıkları temizlik ekipleri tarafından muntazam boşaltılmış ve toplanan çöpler 12 km uzaktaki Aslım çöplüğüne nakledilmiştir. Çöp deposunda biriken çöplerin içinde cam, teneke, deri, plastik ve benzeri maddeler ihale suretiyle ve 20,000 lira bedelle satılmıştır. Bu arada bazı vatandaşların taleplerine binaen 1903 kamyon çöp gübre olarak istek sahiplerinin tarlalarına dökülmüş, karşılığında 19,030 lira ücret alınmıştır.

1970-1977 arasında görev yapan Yılmaz Kulluk şehrin temizliğine çok önem vermiştir. Cadde ve sokakları özellikle Alaaddin Bulvarı'ndan Hükümet Alanı'na ve Hükümet Alanı'ndan Türbe önüne değin olan caddeleri deterjanlı sularla yıkatmıştır. 1971 yılında Temizlik işleri ise 221 personelle, 1974 yılında ise 284 personelle faaliyettedir. 1979 tarihinde ise temizlik işleri personeli 401 kişiye çıkmıştır. Araç parkında 23 adet damperli çöp kamyonu, 14 hidrolik sıkıştırırmalı çöp kamyonu, 4 adet vidanjör otomobili, 2 adet yol süpürme makinesi, 1 adet cenaze arabası, 1 adet hizmet otosu ile görev yapmaktadır. 3 vardiya halinde 201 mahallenin cadde ve sokakların temizliği yapılmaktadır.

1977-1980 yıllarında görev yapan Mehmet Keçeciler belediyenin temizlik işlerinde kullanılmak üzere ilk defa sıkıştırırmalı çöp kamyonları dönemine geçilmiştir. 1980 yılı içinde 2 adet sıkıştırırmalı çöp kamyonu ve iki adet vidanjör satın alınmıştır. 1983 yılında ise 5 adet hidrolik sıkıştırma tertibatlı çöp kamyonu daha satın alınmıştır. 1983 yılında başlatılan ve 1 hafta müddetle sürdürülen temizlik kampanyasına kendi araç ve gereçlerine ilaveten karayollarından 2 doldurucu, 5 damperli kamyon, D.S.İ.den 5 damperli kamyon, Y.S.E.den 3 doldurucu ile 5 damperli kamyon iştirakiyle temizleme işletmesi temizlik teşkilatının organize ettiği temizlik kampanyası sırasında şehir baştan başa taranarak temizlenmiştir. Bu sırada 375 personelle faaliyet gösteren temizlik müdürlüğünün sahip olduğu araçlar 26 hidrolik sıkıştırırmalı çöp kamyonu, 20 damperli çöp kamyonu, 5 vidanjör otomobili, 2 yol süpürge makinesi 1 cenaze arabası, 4 hizmet arabasıdır.

1987 yılı içinde mevcut çöp araçlarına ilaveten 5 adet hidrolik sıkıştırma tertibatlı, ilaçlama yapabilen konteyner ilaveli yeni kendinden yüklemeli çöp kamyonları ile yine aynı modern yükleme teşkilatına haiz 5 adet de 50 NC çöp aracı satın alınmıştır. Çöp toplama işlerinde kullanılmak üzere belediye atölyelerinde imal edilen 500 adet modern çöp sandığına ilaveten 1987 yılı içinde 417 adet modern çöp sandığı imal edilerek şehrin değişik semtlerine konulmuşlardır. 1987 yılı içinde 250 adet çöp kutusu satın alınarak şehrin merkezindeki elektrik direklerine monte edilmiştir.

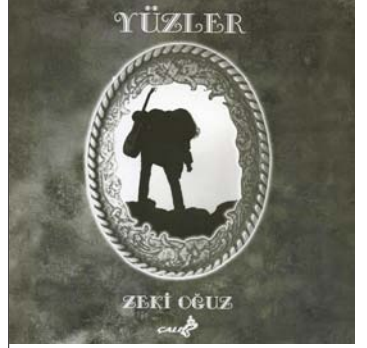
Temizlik İşleri Müdürlüğü 1987 yılından sonra gerek araç parkı, gerekse çalışan personelin nitelik ve niceliği açısından bir hayli gelişmiştir. 80'li yıllarda ise Konya'nın Büyükşehir statüsüne kavuşmasından sonra oluşturulan 3 ilçe belediye başkanlıkları bünyesinde kurulan temizlik müdürlükleri ile Konya, şanına yakışır bir şekilde 24 saat aralıksız temizlenmektedir. Böylece 1960 yıllarda Yılmaz Kulluk'un üstün gayret ve çalışmalarıyla kazanılan "Konya Türkiye'nin en temiz şehridir" unvanı hem korunmuş, hem de gerçekleştirilen imar hareketleriyle ile at başı yürütülen titiz temizlik çalışmalarını Konya'ya uluslar arası bir çok ödül kazandırmış, ve dış basında yaşanmaya değer örnek bir belde olarak takdim edilmiştir.

SİYAH BEYAZIN FARKI

Dijital fotoğrafçılık yaygınlaştıkça bu işin tadı kaçmaya başladı. Konya'da yeni teknolojiye geçmemekte direnen birkaç kişi kaldık. Ortalık dijital fotoğraftan geçilmez oldu. Eline iyi kötü bir fotoğraf makinesi alan herkes fotoğraf sanatçısı oldu çıktı. Artık bu iş o kadar ayağa düştü ki kulaktan dolma bilgilerle ahkâm kesen sözde sanatçılardan geçilmiyor. İş öyle bir hal aldı ki fotoğraf olarak sunulan çalışmaların bilgisayarda oynanmadık yeri kalmıyor. Işık nedir? Fotoğrafın temel öğeleri nelerdir? İlgili noktası nedir? Sadelik nedir? Ufuk çizgisi nerede olmalıdır? Gibi sorulardan habersiz, elindeki makinenin markasına güvenen onlarca yeni yetme türedi. Fotoğrafçılıkla ilgilenen kişilerin sayısındaki artış elbette sevindirici fakat bu işin de bir kuralı bir yöntemi olmalı. En azından amatör fotoğrafçılığa heveslenen kişilerin bir kurstan yetişmesi veya konuyla ilgili çokça kitap karıştırması gerekir. Çoğunun belki kursa gitmeye imkânı yoktur, ama insan biraz fazla çaba göstererek kendini pekâlâ yetiştirebilir. Teknoloji, işleri kolaylaştırdıkça samimiyet azaldı, gelip geçici hevesler arttı. Amatör fotoğrafçılığa yeni başlayanlar ilk olarak siyah beyazı öğrenirdi. Şimdi öyle mi peki? Damdan düşer gibi herkes renkli fotoğraftan başlıyor ve siyah beyazın adı bile anılmıyor. Zaten teoriden habersiz olan fotoğrafçı adayı filmi, rengi, ışığı, gölgeyi, dengeyi öğrenmeden sınıf atlıyor. Hatta bir amatör fotoğraf derneğine üye olup kolayca fotoğraf sanatçısı oluveriyor. Bu unvanı genel kabul gördüğü için kullanıyorum. Aslında amatör ya da profesyonel olarak fotoğrafçılıkla ilgilenen kişilere fotoğrafçı denilmesi uygun olur. Durum böyle olmasına rağmen bu yanlış dilimize yerleşmiş. Sanat, iddialı bir şey ve ortada sanatçım diye dolaşan onlarca kişinin sanat adına ortaya koyduğu bir şey yok. Kişilerin gururunu okşadığı için böyle tanımlanmak hoşlarına gidiyor. Açıkçası ben fotoğraf sanatçısı olarak anılmaktan her zaman rahatsız oldum. Bu iş benim mesleğim ve aynı zamanda çok severek uğraştığım bir hobim.

Aslında siyah beyaz fotoğrafçılıktan ve bu yazıyı yazmama ilham kaynağı olan sevgili dostum Zeki Oğuz'un yeni yayımlanan eseri "Yüzler" den bahsedecektim. Siyah beyaz fotoğrafçılığı bitiren dijital teknoloji, lafı nerelere getirdi. Neyse bu mesele uzun, sayfalarca yazsak bitmez. Siyah beyaz fotoğraf albümü görmeyeli çok uzun zaman olmuştu. "Yüzler" albümüne bakınca Fikret Otyam'ın her biri bir öykü tadında olan siyah beyazlarını hatırladım. Üslup ve konular Fikret Otyam ile nasıl da benziyordu. Bu düşüncelerimi aktardığım zaman Zeki abi, Fikret Otyam'ın yazılarını ve fotoğraflarını çok beğendiğini ve onu örnek aldığını söyledi. Konu, her ikisinde de Anadolu ve onun güzel insanlarıydı. Bazılarını açtığı sergilerde, Çalı dergisinde ve kitaplarda görmüş olmama rağmen albümü birkaç kez inceledim. Fotoğrafa siyah beyaz çok farklı bir anlam yükliyor. Renkli fotoğraflara bakarak büyüyen bir nesle siyah beyazın büyüsunü anlatmak pek mümkün değil ama ne demek istediğimi çocukluk fotoğrafları siyah beyaz olanlar belki daha iyi anlayacak... Gerçi çoktan tarih oldu, ama böyle siyah beyaz bir çalışma görünce dayanamıyorum işte. Belki hep eski olana gönderme yapıyorum ya da sürekli yeni teknolojiye karşı çıkıyorum ama inanın ki renkli fotoğrafla siyah beyaz mukayese bile kabul etmez. Hele dijital fotoğraflarda renkler öyle abartılıdır ki kırmızı bir farklıdır, yeşil daha bir farklıdır. Zaten boyut ve alan derinliği olmadığı için her yer net

Yüzler'den...

Yüzler'den...

ve dümdüzdür. Siyah beyaz usta işi bir çekimse, hele bir de usta biri tarafından basılmışsa alır götürür insanı... Etkisi öyle fazladır ki kelimelerle anlatılamaz. Hele bir de tonlar sepya ise...

Albümün ismi "Yüzler". Zeki Oğuz'un bugüne kadar yayımlanan kitaplarının on altıncısı. Kırk altı sayfadan oluşan albümde seksen adet siyah beyaz fotoğraf bulunuyor. Albümde Konya, Sille, Kilistra, Karadağ, Bolay, Başarakavak, Beyşehir, Loras, Lille, Sarıveliler, Başayla, Bilecik, Kızılören, Dedemli ve Derbent'te çekilen portreler yer alıyor. Özellikle çocuklar ne kadar da fotojenikler, nasıl da güzel poz veriyorlar... Köyde, dağda, yaylada, tarlada çocuk olmak... Ve ihtiyarlar, onlarda en doğal halleriyle bakıyorlar makineye. Hepsi de bir işle uğraşiyor, kimi kilim dokuyor, kimi tarlada çalışıyor, kimi de koyun kuzu güdüyor. Zeki Oğuz'un fotoğrafları o kadar bizi, bizim insanlarımızı anlatıyor ki her biri hayattan bir parçayı taşıyor. Nasıl da örtüşüyor fotoğraflarla hayat, sanki hayatın içinden çıkıp gelmişçesine... Karelere yansıyan bazen derin bir hüznün, bazen keder, bazen de belli belirsiz bir tebessüm... Ne de güzel arzı endam ediyor hayat fotoğraf karelerinde... Anı ölümsüzleştirmek bu olsa gerek... Öykülerdeki gibi, türkülerdeki gibi hayatın her anını hakkını vererek yaşayan kahramanlar. Bu dünyada hiç bir şey sanal değil, her şey hayat kadar gerçek. Bir de Yörükler, ultra modern bir çağda inadına rızklarını dağda taştan arayan gezginler. Evini, çocuğunu, malını, keçisini her şeyini taşıyan, oradan oraya konup göçen sabır abideleri. Bu göçler sırasında bir de köy muhtarlarına meram anlatan yersiz yurtsuz kahramanlar... Kaç kere misafir olduk çadırlarına kim bilir... Her seferinde varı yoğu serdiler önümüze hürmette kusur etmediler, bazen birlikte salladık kaşıklarımızı odun ateşinde pişmiş bulgur pilavına, bazen de kıl çadır içerisinde birkaç bardak çay içtik... Kırk altı sayfaya sığdırılan onlarca hayat, onlarca suret...

Albüm renkli olsaydı bu tadı alamazdık belki... O zaman siyah beyaz gibi güçlü olmazdı belki anlatım. Belki zor fark ederdik asırlık bir ihtiyarın yüzündeki yılların izlerini... Ve her şeye rağmen siyah beyaz bir fotoğraf albümü, hem de siyah beyaz öldü derken çıkıp geliveren... Sevgili dostum Zeki Oğuz'u bu güzel çalışması için tebrik ediyorum. Albümün tasarımını, matbaa öncesi hazırlığını üstlenen Şafak Oğuz'u da unutmamak gerek. Konya'da sanata çok az kurumun destek verdiği göz önüne alınırsa Memleket gazetesinin bu albümün baskısındaki katkısı daha iyi anlaşılacaktır. Şayet fotoğrafa ilgi duyuyorsanız bu albümü mutlaka görmelisiniz. Konya'da amatör fotoğrafçılığın gelişiminde çok önemli katkıları olan Zeki Oğuz'un "Yüzler" albümünü, Çalı Kültür Sanat Dergisi, Şems Mah. Şerafettin Cad. Zenginhan No: 16 Konya adresinden temin edebilirsiniz.

Yüzler'den...

